

Barbara Jancar-Webster (Ed.)

ENVIRONMENTAL ACTION IN EASTERN EUROPE

Responses to Crisis

M. E. Sharpe, Armonk, New York,
1993, 227 str.

Deveto desetljeće ovog stoljeća snažno je obilježeno intelektualnom tematskom usredotočenošću na tekuće procese i zbivanja nastale slomom komunističkih režima u zemljama Istočne Europe. Istraživanja iskazanih razlika i temeljnih sličnosti u pitanjima demokracije i ljudskih prava, promišljanja daljnjeg tipa gospodarskog razvoja, dijagnosticanja stanja prirodnih resursa i energenata, politike i programa zaštite i brige za okoliš, kao i niza drugih u manjoj ili većoj mjeri provokativnih problema, zaokupljaju pozornost stručne javnosti, one koja u njima »životno sudjeluje«, kao i one koja promatra tijek ovih događaja »izvana«.

U tom obzoru ekološka dimenzija razvoja i odnos prema prirodi zadobiva bitno mjesto i simboličko značenje jedne od mjera uspjeha »novih demokracija« u zemljama tranzicije. Njezino je utemeljenje ujedno i susret između znanosti i politike istočnoeuropskih država s ostalim demokratskim dijelovima svijeta.

Razvojna i ekološka problematika – proklamirana kao jedno od središnjih pitanja znanosti (posebno ekologije), tehnologije, ekonomije i politike istočnoeuropskih država – prikazana je u zborniku *Environmentalno djelovanje u Istočnoj Europi – Odgovori na krizu*.

Zbornik donosi radove iznesene u obliku referata na *Svjetskom slavenskom kongresu* održanom u Engleskoj (Harrogate), u srpnju 1990.

Urednica Barbara Jancar-Webster okupila je u zborniku, osim svog, priloge još

četnaestoro autora – istočnoeuropskih, ruskih i zapadnih stručnjaka. Na mogući prigovor o nereprezentativnom sastavu, tj. izostanku stručnjaka pojedinih zemalja, urednica se ograđuje poteškoćama u komunikaciji.

Zbornik je organiziran u dva glavna dijela: *problemi i promjene u upravljanju okolišem te utjecaj environmentalističkih pokreta*.

U prvom dijelu zbornika četiri su priloga. Raspravljajući o ekološkoj krizi u Poljskoj, grupa autora (J. Szacki, I. Glowacka, A. Liro, B. Szulczewska) polazi od hipoteze da je ona izraz doktrine ekonomskog razvoja (temeljenog na ekspanziji teške industrije) zemalja »realnog socijalizma«. Ukazivanjem na promašaje vlada socijalističkih zemalja, koje u svoje socijalne i ekonomske programe nisu uključivale politiku zaštite okoliša, autori se zalažu za pro-ekološku strategiju ekonomskog razvoja. Na to posebno utječu tri čimbenika: promjene u tehnologiji, vrijednostima i ekološkoj osviještenosti javnosti i donositelja odluka.

Osuda prošlog režima i koncepcije njegovog ekonomskog razvoja kao glavnog krivca zagađivanja okoliša u Mađarskoj vidljiva je i u tekstu o novim smjernicama upravljanja okolišem S. Petera. Osim teške industrije – s ideologijom koja joj stoji u podlozi (rast po svaku cijenu) – glavnini zagađivanja pridoniјelo je i globaliziranje vojnog razvoja.

Blisku povezanost između današnjih ekoloških problema i ekonomsko-administrativnih sustava prijašnjih političkih režima ističu i ostali autori u zborniku (E. Adamova, M. Kozeltsev, E. Vebra, L. Seserko).

Iz istraživačko-analitičkog pristupa stručnjaka i njihovih priloga u zborniku vidljivo je da prevladava mišljenje kako je ekonomski razvoj bivših socijalističkih zemalja bio podređen političkim ciljevima u podlozi kojih je prepoznatljiv anti-ekološki karakter razvoja svedenog na ekonomski razvoj pod svaku cijenu. Stoga je

ključna točka oblikovanja novih strategija za zaštitu okoline istočnoeuropskih zemalja, smatraju autori, odbijanje takva naslijeđa komunizma.

Drugi dio zbornika čini šest tekstova koji tematiziraju značenje ekoloških pokreta u zemljama tranzicije. Identificirajući glavne tijekove, vrijeme pojavljivanja i opće zapreke environmentalnih okupljanja u zemljama Istočne Europe, D. Fisher smatra da su snažni državni monopoli ovih zemalja usporavali moguću kritiku i promjenu službene ideologije te se tek osporavanjem njihove političke legitimacije otvorio prostor protestima i utjecaju na politiku zaštite okoline. Prve naznake promjena autor vidi u sedamdesetim godinama ovog stoljeća, a radikalno mijenjanje situacije u devedesetim – nakon sloma prijašnjih režima. Stoga glavni izazov novim političkim rukovodstvima Središnje i Istočne Europe predstavlja upravo implementiranje ekoloških programa razvoja koji su ujedno svojevrsni test njihove političke legitimacije.

Erozija komunističkih sistema i podizanje »zelenog protestnog vala« s analizom lokalnih obilježja teme su i autora poput S. J. Kabale (Poljska), M. Persanyia (Mađarska), E. A. Shvartsa i I. Prohozove (Rusija). Osnovni zaključak prisutan u ovim analizama izražen je kroz bojazan od svođenja različitih ekoloških grupacija tek na simboličnu ulogu branitelja »mladih demokracija«.

U konkretnoj se analizi kao »ključeve uspjeha« prevladavanja početnih teškoća zagovaraju međuvladina suradnja, strana (zapadna) financijsku pomoć te pomoć internacionalnih nevladinih organizacija (NGO). Drugim riječima, istaknuta su očekivanja da Zapadni *know-how* postane poluga ekoloških razvojnih promjena u zemljama tranzicije.

Zbornik zaključuje kratak osvrt urednice na tekstove u njemu te indeks pojmova i autora.

Budući da se diskusija o transformacijama i socijalnim prilagodabama na najnovija zbivanja u istočnoeuropskim društvima tek očekuje, prijevod prikazanog zbornika zacijelo bi bio zanimljiv i našoj znanstvenoj publici, premda okuplja analize samo jednog problema – ekoloških mijena i upravljanja njima.

Nenad Karajić

GREENPEACE TOXIC TRADE UPDATE

Vol. 6 (1993); No. 1, 2, 3, 4

Problemi s odlaganjem otpada prisutni su u visokorazvijenim zemljama već desetljećima. Čak i odlaganje »običnog«, komunalnog, otpada povezano je s poteškoćama, jer su njegove količine goleme i nije ga više moguće odlagati jeftino i u blizini mjesta nastanka. Još su veći problemi s opasnim otpadom: iako njegove količine nisu tolike, ekološki povoljno odlaganje toga otpada često je vrlo skup i tehnološki složen posao. Osim toga, zbog pritiska ekološki osjetljive javnosti visokorazvijenih zemalja, lociranje postrojenja za preradu ili odlaganje opasnoga otpada u tim je zemljama dugotrajan, a ponekad i neprovediv proces. Stoga vjerojatno nisu daleko od istine procjene koje govore da je ilegalno »rješavanje« opasnog otpada postao *business* koji se – prema količini novca koji se u njemu »obručee« – može uspoređivati sa švercom droge i oružja. Ako ove procjene i jesu ponešto pretjerane, nedvojbeno je činjenica da jeftino i lako odlaganje otrovnog otpada postaje arhaizam.

Greenpeace Toxic Trade Update je tromjesečni časopis koji je u cjelosti posvećen upravo problematici prometa opasnog otpada. Časopis izlazi na španjolskom, francuskom i engleskom jeziku